

EL FLÂNEUR A LA FINESTRA

Novel·la del coneixement

VOLUM II
Pensar a Atenes,
l'hel·lenisme i la romanitat

J. JUBERT – JMa UYÀ

Calligraf
fundació fita ff.

El flâneur a la finestra.
Novel·la del coneixement
VOLUM II
Pensar a Atenes,
l'hel·lenisme i la romanitat
J. Jubert i JMà Uyà

Edita
Edicions Cal·lígraf
Figueres, 2021

Amb el patrocini de
Fundació Fita

Primera edició
octubre de 2021

Edicions Cal·lígraf, SL
Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

ISBN
978-84-123583-7-7

Dipòsit Legal
GI 958-2021

Disseny i maquetació
Jaime Vicente

Il·lustració de coberta
Dani Torrent,
sobre una pintura
de Domènec Fita

Correcció
Núria Garcia

Impressió
DC Plus, Serveis Editorials

© del text
Joaquim Jubert
Hereus de Josep Maria Uyà

**© de la il·lustració
de coberta**
Dani Torrent Riba

**© de la pintura
de coberta**
Fundació Fita
Fotografia de Rafel Bosch

© d'aquesta edició
Edicions Cal·lígraf

*Els editors autoritzen la
reproducció d'aquest llibre si
és per a un ús exclusivament
personal i sense cap finalitat
comercial.*

La publicació d'aquest llibre
ha rebut el suport
de la Diputació de Girona

Diputació de Girona

TAULA

PÒRTIC	13
CAPÍTOL PRIMER	
SÒCRATES I PLATÓ.	
UN PREDICADOR I EL SEU VENTRÍLOC	17
Pensar a Atenes al segle v a. de la n. e.	18
Vida i prèdiques d'un tal Sòcrates	20
El mètode socràtic	22
Sistema filosòfic de Sòcrates	23
Plató, mentider, misogin i dogmàtic	25
Fites cronològiques	25
Algunes consideracions patobiogràfiques	27
Una existència passant apunts en net	29
El corpus platonià	29
Introducció al platonisme	31
Sistema filosòfic de Plató	35
Déus	35
El «més enllà»	39
Humà	42
Origen de les espècies	55
Teoria del coneixement	56
Cosmos	57
Ètica	60
Estètica	65
Política	67
Sentit de l'existència	80
La llarga persistència del platonisme	81

CAPÍTOL SEGON

ARISTÒTIL, L'ESPIA DE MACEDÒNIA	83
L'enigma Aristòtil	84
Marc geopolític	86
Vida d'Aristòtil	90
El Liceu després d'Aristòtil	97
La qüestió del <i>corpus aristotelicum</i>	99
Itineraris i desventures de les obres d'Aristòtil	102
Sistema filosòfic d'Aristòtil	110
La qüestió del mètode	111
Metafísica i filosofia	112
Déu	113
Ontologia	115
Humà	118
Cosmos	124
Ètica	126
Estètica	127
Política	128
Sentit de l'existir	130
Petit epíleg	131

CAPÍTOL TERCER

HEL·LENISME I ESCOLES HEL·LENÍSTIQUES	133
Hel·lenisme	134
L'imperi d'Alexandre	134
Successors d'Alexandre	135
Els regnes epígons	136
Territoris independents	137
Panorama cultural i social	137
Escoles hel·lenístiques: plaga de cínic, hedonistes, escèptics, epicuris i estoics	141
Escola cínica	143
Hedonisme o escola cirenaica	149
Escèptics	152
Epicureisme	162
Estoïcisme	171
La caiguda de l'hel·lenisme	185
Vigència de les escoles hel·lenístiques	187

CAPÍTOL QUART**LA LLARGA, DURA I PESANT ROMANITAT****Esquelet polític d'una civilització**

Etapa prehistòrica	194
Etapa mítica	195
Etapa republicana	196
Etapa Imperial	201

Aquesta romanitat, què ens ha deixat?

...I també grans canissades	206
-----------------------------	-----

Les escoles hel·lenístiques dins la romanitat

Epicureisme romà	208
------------------	-----

Estoïcisme romà

Estoïcisme mitjà	221
Estoïcisme nou, tardà o romà (nova <i>stoa</i> romana)	222
Sèneca, l'estoic aplicat	223
Epictet de Hieràpolis, esclau	227
Marc Aureli, emperador en públic i estoic en la intimitat	228
<i>Post quem</i> de l'estoïcisme romà	237

Literatura i filosofia romanes *stricto sensu*

Ciceró, un cas a part	240
Virgili	246
Horaci	246
Ovidi	247

Neoplatonisme romà

Plotí	248
Influències de Plotí i del neoplatonisme	255

BIBLIOGRAFIA

259

PÒRTIC

En el volum I de *El flâneur a la finestra* hem analitzat, entre altres aspectes, com en el privilegiat «moment presocràtic» del pensar, amb els poetes pensadors jònics, es produí el significatiu pas del *mythos* al *logos*, un pas del tot necessari per avançar en un desplegament del coneixement de la *realitat* que no desemboqui en la bogeria. Allà també vàrem dedicar especial atenció a com els atenencs van anar confegint *demokratía*, una praxi política absolutament innovadora per assajar d'organitzar la difícil convivència de les tribus humanes. En aquest segon volum enfocaran l'objectiu en *philosophía*, l'altre gran aportació dels hel·lens.

En el capítol primer, després d'intentar saber què podia haver dit el mestre oral Sòcrates, ens centrarem en el cas Plató, «grec decadent»,¹ que en inventar —amb confessada mala fe— nous mites obturà el veure clar dels presocràtics.

El capítol segon tracta del cas Aristòtil, inventor i proposador d'una nova sistemàtica de pensament encara en ús, i del tortuós itinerari de les seves obres, del contingut de les quals ignorem que en resta d'original.

El capítol tercer es difumina sobre el període hel·lenístic, considerat —quan al pensar— com un imperi cultural, positivament infectat per una plaga d'escoles cíniques, hedonistes, escèptiques, epicúries i estoiques.

En el quart i darrer capítol s'aborda la extraordinària pesantor de la llarga romanitat, imperi polític que a Occident i durant segles ha ocultat i suplantat —amb el seu potent llegat llatí— la cultura grega, només salvaguardada per la digestió de les escoles hel·lenístiques convenientment passades pel sedàs.

Repetidament constatarem en aquest volum com difícil resulta avui anar a les fonts del genuí llegat de Grècia. Tant perquè gran part no ens ha arribat, com perquè el què ha arribat és fragmentari i freqüentment

1. Fernando Pessoa, *El regreso de los dioses*, Barcelona, Acantilado, 2006, p. 67.

mal llegit o ordenat o recopilat o transliterat ja sigui pels mateixos grecs i sobretot per romans i per crististes llatinitzats. A causa d'aquesta continuada digestió i transformació, massa sovint la distància entre Grècia i Roma ha donat la impressió o aparença errònia de ser reduïda. Per això sovint es parla de llegat o de cultura greco-romana, talment com si es tractes d'un sol o unívoc bloc. Una superficial impressió, aquesta, completament errònia.

Si es va fent el treball imprescindible de destil·lar la grandiosa amalgama finalment sedimentada, aïllant allò genuïnament hel·lè, es possible entrellucat les pedres que constitueixen el fonament més sòlid, però soterrat, del pensament occidental, diferenciant-les dels maldestres pilars que s'hi aixecaren posteriorment. Aleshores, potser, podrem albirar que existí un moment «presocràtic» inèdit de pensar l'ésser, molt més valuós que els llargs i tortuosos moments posteriors, inaugurats per Plató i Aristòtil, que ens permeten recuperar *la intempèrie* perduda. En l'inexplicable poema de Parmènides —totalment tergiversat i mal llegit durant dos mil quatre-cents anys— hi trobem un *pensar* que no du a cap altre certesa que la del propi pensar de l'ésser davant la presència de tot; un pensar que ens permet entendre que la cultura occidental va tenir en aquests hel·lens una alba extraordinàriament subtil, però que per la mateixa subtileza del què tractava i per la forma en com fou construïda —només amb la paraula poètica— va ser massa fràgil i impenetrable per respondre a les necessitats reals i quotidianes, dures, de la civilització que la romanitat cristianitzada acabaren construint, empalmant la decadència platoniana i la marrada aristotèlica per retornar al *mythos* amb aparença de *logos*.

Els grecs presocràtics o primers —per dir-ho així— no van tenir prou temps per fer quallar un estat cultural suficientment influent, sobretot perquè ells mateixos foren descobridors de la pluralitat del pensar i de la fatalitat de saber que, en el seu terme últim, saber no és possible. I els romans —per dir-ho així— van fer el que van poder.

Ara, amb la distància de segles i segles —un cop Occident ha entrat també en un nou «moment» en el pensar, amb l'anorreament de la divinitat i el sorgiment d'un nihilisme de fet—, en podem tenir de tots plegats —d'atenencs, d'hel·lenístics i de romans— una visió més completa.

Pel que fa al treball del pensar sobre l'ésser, podem veure Roma molt més petita del que sens ha venut. Podem veure també que uns quants pensaments, recollits, reelaborats i emesos pels caps de fila de les escoles hel·lenistes, ben minoritaris, ens han arribat i perdurat com

llunyaníssims cristalls brillants; pensaments curts, però durs com el diamant i d'una vàlua insubstituïble, totalment necessària perquè humans actuals, en el seu treball de *ser* —o sigui, de tenir consciència de ser—, puguin ressituar-se respecte al passat i orientar-se en el present mentre duen a terme una estada, de llargada incerta, en l'existent.

És amb el propòsit de veure i comprendre que el *flâneur* exerceix la tasca de ressucitador de la distància —en absolut de badoc—, estant atent al que se li va mostrant en la finestra dels segles, oberta davant de paisatges poblats per lectures concretes i significatives, saltejades. Amb el pensament suspès, flotant, en *epojè*, manté una mirada que no és la de l'historiador ni del filòsof. Copsant i adonant-se de com errors i fatuïtats de tota mena ens han portat, en el terreny del pensar (però no només), per tortuosos camins maldestres i plens d'obstacles, interposats al llarg dels dos darrers mil·lennis, deixant reduït el llegat grec a Plató i Aristòtil.

CAPÍTOL PRIMER
SÒCRATES I PLATÓ.
UN PREDICADOR
I EL SEU VENTRÍLOC

Pensar a Atenes al segle v a. de la n. e.

Dins del tumultuós marc històric atenenc del segle v a. de la n. e. apareixen les transcendents figures de Sòcrates i Plató. El contingut cultural de l'Atenes que nodreix el pensament d'aquests dos personatges es caracteritza per l'híbrida pervivència i confluència de la tradició homèrica i hesiòdica i per la influència doctrinal dels pitagòrics. Tot això, a més, empeltat del materialisme jònic i de l'escepticisme sofista.

Sòcrates i Plató reformularen i restauraren en un nou nivell el que per a Homer i el pensament arcaic havia estat una connexió inseparable entre el que és empíric i el que és arquetípic, i que, en els nous temps, el naturalisme dels físics jònics i el racionalisme dels eleates desafiaven cada vegada més, mentre que el materialisme dels atomistes i l'escepticisme dels sofistes ho havia eliminat per complet.¹

Amb Sòcrates i Plató, aquest polimorf univers cultural experimentà canvis substancials. Els més destacats, però no els únics, són:

1. Revisió de la figura de l'heroi. El protagonisme del guerrer homèric passa al *filòsof*, que ja no cerca ni una venjança (*Iliada*) ni un retorn al punt de partença (*Odissea*), sinó la conquesta de la Veritat absoluta, del Bé absolut i de la Belleza absoluta.
2. Establiment d'un postulat bàsic, apodíctic (absolutament cert, tot i que mai provat) i epifànic (revelat), que tindrà una extensa penetrància i durada. Els fonaments últims del coneixement i dels criteris morals i estètics passen a ser les *Idees* (*ιδέα*, forma, aparença), essències arquetípiques absolutes, perfectes i eternes, «que existeixen en un nivell intemporal... inaccessibles als sentits» i que només els pot copsar l'intel·lecte. Es tracta d'uns *universals* que pertanyen al *Real*, que té «una existència independent que transcendeix els fenòmens a què dona forma» (la *realitat*). Només per mitjà de «la disciplina suprema de la filoso-

1. Richard Tarnas, *La pasión de la mente occidental*, Vilaür (Girona), Atalanta, 2012, p. 67

fia la ment humana pot descobrir i conèixer aquests universals intemporals».²

3. Emergència de l'individualisme. S'estableix un nou ordre, humanament centrat, sense que paradoxalment s'abandoni «l'exaltada grandesa de les antigues deïtats mítiques».³

2. Ibid., p. 65.

3. Ibid., p.66.

Vida i prèdiques d'un tal Sòcrates (470-399 a. de la n. e.)

Sòcrates degué ser un gran babau..., o, en tot cas, això degué semblar a ulls dels seus no admiradors, és a dir, la gran majoria dels atenencs.

Emil Cioran⁴

Disposem de tres fonts contemporànies o testimonis directes sobre Sòcrates: Plató (la major part de la seva obra, com veurem, versà sobre Sòcrates), Xenofont⁵ i Aristòfanes,⁶ a més d'una font tan indirecta i tardana com la de Diògenes Laerci (c. 180-240 de l'era actual).⁷ Aristòtil (384-322), tot i ser contemporani, no va veure mai Sòcrates ni el va escoltar directament, i es va limitar a citar autors que han dit que Sòcrates va dir i, ben probablement, hi va afegir també continguts de collita pròpia.

Sòcrates neix l'any 470 o 469 a. de la n. e. a Alòpece, un suburbi a mitja hora a peu de la ciutat d'Atenes, de pare picapedrer i mare partera, pertanyents a la classe dels *zeugites* (artesans), la tercera classe dels ciutadans. Quant a l'escolarització rebuda, Diògenes Laerci apunta que Critó «s'enamora de la gràcia» del noi Sòcrates i inicia amb ell un període de «pederàstia pedagògica»,⁸ i que després va passar, successivament, a ser *erómenos* d'Arquelau i alumne d'Anaxàgores i de Damó. Als 18 anys (452) rep formació militar i als 20, en costejar-se l'armadura i les armes corresponents, esdevé *hoplita*. Participa, en la primera fase de la Guerra del Peloponès, en les batalles de Potidea (432), de Dèlion (424) i d'Amfípolis (422), que acabaren amb sengles derrotes dels atenencs. Fou amic i amant del conflictiu Alcibiades (450-404), vint anys més jove que

4. Emil Cioran, *Cuadernos 1957-1972*, Barcelona, Tusquets, 2020, p. 825.

5. Xenofont, *Records de Sòcrates*, Barcelona, Bernat Metge, 1929.

6. Aristòfan, *Els núvols* Barcelona, La magrana, 2012.

7. Diògenes Laerci, *Vides i doctrines dels filòsofs més il·lustres*, vol. I, traducció de Sergi Grau. Barcelona, Fundació Bernat Metge, 2024. D'ara endavant *Vides...*

8. *ibid.*, II, V, 21.

ell.⁹ L'establiment de relacions conflictives és una constant en la vida de Sòcrates, un fet que al llarg dels anys li conreà enemics notables (com ara Aristòfanes, Mèlet, Anitos i Licó).

Llevat dels anys de campanya militar, no es va moure mai d'Atenes ciutat. I aquí fou on practicà la *maièutica*: per mitjà de la interrogació, forçar a raonar els interpel·lats per tal que trobin la definició explícita, clara i rigorosa de cada concepte o tema abordat, alhora convidant-los a cercar el coneixement d'un mateix, a escollir com comportar-se en situacions concretes i a tenir accés a la felicitat interior (*eudaimonía*). Deixebles destacats d'aquest període docent foren Plató, Xenofont, Antístenes, Euclides, Arístip, Fedó, Critó, Glaucó, Alcibiades i Críties. Predicador sistemàtic, es va dedicar a persuadir els que volien escoltar-lo que havien de viure de tal manera que l'*ànima*, en morir el cos, pogués retornar immediatament al *cel* de procedència. Donà l'esquena a tot allò que de *ciència* positiva tingueren els presocràtics i introduí a Atenes una visió directament pitagòrica. Tot allò que rebem pels sentits, les *coses* i la *realitat*, s'enfoca amb Sòcrates a l'*extra-real* (sobrenatural). Ànima i vida veritable només existeixen fora d'aquest món. El coneixement muta, canvia de residència: de l'observació i la deducció es trasllada a la imaginació. I es dona curs a dos llargs mil·lennis d'obscurantisme i d'ensarronades múltiples. Així fou com, amb Sòcrates, s'inicià el gir que Plató dugué definitivament a terme.

En el volum anterior hem seguit Sòcrates en diferents ocasions (dissentint amb Críties o oposant-se a decisions de l'Assemblea durant el judici per la batalla de les Arginuses). L'any 399, amb 71 anys d'edat, és denunciat a l'*Heliea* per corruptor de les joventuts i per impietat. En ple període de reinstauració de *demokratía* se l'acusa de proposar substituir els antics déus oficials, quan de fet en fou respectuós i només insinuà la conveniència de disposar d'una divinitat personal i no personificada. 360 dels 500 *heliastes* que componen el Tribunal popular que el jutja li imposen pena de mort. Desestimà fugir i ingerí un verí letal.¹⁰

Donat que Sòcrates no va escriure res i que tot el que en sabem és perquè fou un «personatge clau de l'obra de Plató»,¹¹ en rigor, quan diem

9. Plató, *El convit*, Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1983, 217 b-d. D'ara endavant *El convit*.

10. Plató, *Defensa de Sócrates. Critó. Eutíton. Laques*, Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1924. D'ara endavant *Defensa de Sócrates*.

11. Joan Ferrer Gràcia, *De Tales a Demòcrit. El pensament prosocràtic. Fragments i testimonis*, Girona, edicions de la ela geminada, 2011, p. 13.

«Sòcrates va dir...», hem de d'entendre «Plató va escriure que Sòcrates va dir...». ¿Existí, realment, un personatge anomenat Sòcrates, que no va escriure mai res, però que passejava, menjava, bevia i xerrava fent preguntes a coneguts i a desconeguts? És, Sòcrates, un personatge literari creat per Plató? El testimoni de Xenofont és un fals testimoni? El Sòcrates sofista d'Aristòfan, a *Els núvols*,¹² és només una caricatura còmica del personatge que monopolitza els *Diàlegs* de Plató? Tot condueix a indicar que sí que va existir un Sòcrates —com cal inferir que també existí un personatge anomenat Pitàgores, un altre Jesús (dit *el Crist*) i un amb el nom de William Shakespeare—. El que no és gens insensat és preguntar-se si realment aquest Sòcrates real mantingué els detallats i extensos diàlegs que ens relata Plató.

El mètode socràtic

Pel que fa a l'estratègia metòdica, el Sòcrates de Plató fou un autèntic sofista que tot i això no arribà a ser retòric. A diferència dels sofistes professionals, Sòcrates no rebé cap remuneració per les seves interpellacions, bàsicament adreçades a joves, que Aristòfan descriu com «gent poc curosa a banyar-se». El mètode pedagògic i dialèctic de patent socràtica (la *maieutica*) consistia no a adoctrinar (tal com procedia la manera pitagòrica) sinó a formular preguntes successives que menessin els interpellats a anar construint respostes *per-si-mateixos*, consentint prèviament de manera sistemàtica i minuciosa les definicions mínimes dels mots-concepte que s'utilitzen en aquest joc dialògic, acotant gènere, classe, espècies... i fent una sistemàtica anàlisi diferencial de cada categoria. Un mètode que Aristòtil també seguí i aplicà a les «ciències de la natura» que inaugurà. En el camí de l'anar pensant —llarg i tediós, difícil i lent—, un mètode com aquest esdevé un graó absolutament necessari i efectiu, que Sòcrates-Plató (Plató-Sòcrates) emprà hàbilment amb l'objectiu que els seus contertulians s'adonin de la nocivitat de la retòrica, tant en relació a l'obtenció d'un coneixement com per a la construcció d'un discurs ètic, neutralitzant així la reducció a formulacions enrocades.

12. Aristòfan, *Els núvols*, op. cit.

Si, efectivament, Sòcrates va realment procedir d'aquesta manera, es revelaria com un pensador essencialment jònic, ben a l'inrevés del seu paradoxal deixeble i apologista Plató, profundament pitagòric (italià) i, com es veurà, mentider compulsiu. El mètode socràtic podia haver estat, segons aquesta hipotètica i qüestionable interpretació, típicament anamnèstic, primer analític i finalment inductiu (pas del particular al general), amb l'establiment d'unes precises definicions i conceptualitzacions, mentre que el mètode de Plató —detectable en allò que hi afegí en els seus famosos *Diàlegs* com de pretesa autoria socràtica— és bàsicament analògic i transductiu (pas del particular al particular).

Sistema filosòfic de Sòcrates

Donats tots aquests supòsits, adjudicant a Sòcrates el que pugui ser de Sòcrates (i no de Plató), és possible mirar de reconstruir el seu sistema filosòfic.

- *Sobre els déus.* Tot i tenir una especial preferència per l'Apol·lo oficial (i en general pel legalisme tradicional del panteó olímpic), Sòcrates proposa fer més cas de l'astuta saviesa del seu mètode *maièutic* que de les fórmules oraculars de Delfos, tot i que, de cara enfora, mantenia un respecte absolut envers la religió popular de la ciutat d'Atenes. Mentre Plató, com veurem, s'adherí al corrent religiós místic i místic, el déu o divinitat de Sòcrates és bàsicament personal (íntim), una mena d'interiorització raonada d'allò religiós. Una opció, com hem esmentat, que serví als seus enemics per acusar-lo d'impietat i de pervertidor de la joventut.
- *Quant als humans.* Dotats de ment o *psyché*, tenen gran capacitat de percepció pel fet que són capaços d'obtenir un reflex de la realitat en la ment i pensar. Poden accedir, raonant, al coneixement, i, per tant, tenen competència per escollir, «per ells mateixos», com s'han de comportar. Són mortals.
- *Sobre el món.* El món en si, tal com és allà-a-fora, el *Real*, no ens és accessible. El món, tal com el que veiem pels sentits (aquí-a-dins), la *realitat*, és una aparença. Així, doncs, el racionalisme ingenu jònic queda abandonat. Les *coses* no són el que semblen. Només l'anàlisi crítica dels fets i fenòmens és provisionalment acceptable. És el primer escèptic.
- *Ètica.* Com que l'humà, equipat amb *psyché*, pot raonar i escollir,

- Sòcrates es manifesta reaccionari enfront de la moral sofisticada, oportunista. Infereix que si hi ha *lleis fixes* en la natura, també n'hi ha d'haver pel que fa a com comportar-se. El que ha de regir és la Virtut, no el vici. La Virtut és un bé absolut situat per sobre de les estrictes normatives cíviques i religioses o normes morals. Predicador contumaç, parteix d'una interiorització de la religió, confrontada sempre amb la pròpia consciència (dimensió ètica), ben exemplificada en la seva forma de morir.¹³ Són els fets empírics, els comportaments d'humans concrets, exemplarment virtuoses, els que validen la preexistència de la idea d'un bé fix o bé *Ideal* (un concepte habitualment assignat a Plató, però que probablement fou original de Sòcrates). Les bones accions són un reflex del Bé absolut (permanent, immutable). Les males accions (el Mal) és una no aplicació del Bé absolut. En el món empíric podem comportar-nos bé o malament. Comportar-nos sàviament (*saviesa ideal*), amb independència de les normes establertes, això és l'*ètica*, la lliure assumpció de com comportar-nos. És en aquest punt que Sòcrates introdueix la funció aconselladora del propi *daímon* (o «veu de la consciència»): cal estar sempre atent al que et «diu» el teu *eudaimon*.
- *Estètica*. Quan es refereix a una *cosa* bella, Sòcrates es refereix a la bellesa *en-si*. El que és Bell no és una característica particular de les aparences de la realitat (un noieta, una noia verge, els cavalls, els vestits, una lira, una rosa...). Més enllà de totes les coses belles hi ha la *bellesa-en-si-mateixa*. «És per la bellesa que totes les coses belles són belles».¹⁴
 - *Política*. Crític i desenganyat de les pràctiques polítiques, militars i socials de la *polis* atenenca, Sòcrates és conservador (reaccionari autèntic) en el manteniment del sistema polític i legislatiu imperant. Tan estrictament legalista és, que executa ell mateix la condemna que li és «*democràticament*» imposada.
 - *Sentit de l'existir*. Pensar, reflexionar, qüestionar, replantejar-se, dialogar... per tal de saber la *veritat ideal*, aquest és el primer objectiu i sentit de la vida humana (en aquest sentit és precursor del *sapere aude* o, més ben dit, el lema renaixentista serà el que expressarà el sentit socràtic).

13. *Defensa de Sócrates*. op. cit. Xenofont, *Records de Sócrates*, op. cit.

14. Plató, *Fedó*, Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1962, 100, E. D'ara endavant *Fedó*. Veg. també, Xenofont, *Records de Sócrates*, op. cit.

Plató (v. 427-347 a. de la n. e.), mentider, misogin i dogmàtic

Fites cronològiques

Plató neix a Atenes, vers l'any 427 a. de la n. e., en el si una rica família de l'antiga noblesa àtica, tant per branca paterna com materna, immersa en totes les lluites polítiques precedents i presents.

Rep una bona *scholé*, entre d'altres amb Cràtil, seguidor d'Heràclit.

El 416, quan té només 11 anys, es fa el famós sopar a casa d'Agató, que Plató va descriure uns 30 anys més tard (385-384) amb tota mena de detalls al *Convit* (el *Banquet*, el *Simposi*). Un sopar i una discussió, descrits amb tota meda de detalls, al qual Plató no fou present i que dona cabal notícia de la capacitat fabuladora de l'autor.¹⁵

L'any 415 es produeix la mutilació dels *hermai* (ἑρμαί) —fites col·locades a les cruïlles, amb un bust del déu Hermes i un fal·lus erecte, simbolitzant el poder—, just abans del inici de la desastrosa Guerra de Sicília. El 411 té lloc el cop d'estat a Atenes. Es tracta d'uns fets tots ells secundats per la «joventut daurada» aristocràtica, un cercle al qual pertany el jove Plató.

Amb 20 anys (407), es troba amb Sòcrates, que ja en té 63 anys, i el segueix com a deixeble durant vuit anys.

Críties, cap del règim dels Trenta Tirans (l'any 404 a. de la n.e.), és deixeble de Sòcrates i parent proper (oncle) de Plató.

El 399, quan Sòcrates és jutjat i condemnat a mort, Plató no l'acompanya a morir, com en canvi sí que fan altres deixebles. Fuig a Mègara durant tres anys, i allà estableix relació amb Euclides.

Durant els anys 396 al 388 viatja per Egipte, la Cirenaica (on visita Aristip de Cirene i el matemàtic Teodor), la Itàlia meridional (on estableix relació amb pitagòrics) i redacta els *Diàlegs de joventut*.

Després d'una probable i curta recalada a Atenes, el 388 passa a Sicília, on el tirà de torn, Dionís I el Vell —que manté a ratlla els

15. Eulàlia Presas, «Notícia preliminar», a Plató, *El convit*, op. cit. p. 11-14.